

NATUUR
IN DE
IJSELDELTA

Boomklevers in het park

door Henk Dorgelo

Inleiding

‘Hé, welke vogel horen we hier nu?’ vroeg ik mijn vrouw. We liepen in het plantsoen van Kampen en hoorden ineens een geluid dat we kenden van oude beuken- en eikenbossen. ‘Volgens mij is dat een boomklever’ zei ze. En ze had gelijk. Een boomklever liet heel duidelijk zijn aanwezigheid blijken. Leuk dat hij zich hier midden in het stadsplantsoen ook liet horen. En daarna hoorden we hier veel vaker boomklevers.

Kent u die vogel, die als een acrobaat zo handig bij bomen op en neer klimt? Nee? Dan zal ik u hierna eens kennis met hem laten maken en hoop ik dat u hem ook eens ziet en hoort.

Sitta europaea

Zo luidt de wetenschappelijke, Latijnse naam van de boomklever. De betekenis is: Europese sitta. Sitta is waarschijnlijk een onomatopoeie, een klanknabootsende naam, want de lokroep van de boomklever klinkt als siet of sit. En Europese geeft aan: daar voorkomend.

De Nederlandse naam heeft hij vermoedelijk te danken aan het feit dat hij zich, als het ware klevend aan een boom, zowel omhoog als omlaag langs boomstammen voortbeweegt; soms lijkt het wel of hij aan de onderkant van boomtakken geplakt zit. De naam verwijst ongetwijfeld ook naar het kleiner maken van de nestingang, die door de boomklever zodanig wordt aangesmeerd met modder dat hij er nog maar net doorheen kan.

Bijnamen heeft de boomklever natuurlijk ook. Onder andere: klevkerke, plakmees, plakspecht, spechtmees, brabantertje, klatterspecht en blauwspecht. Veel van die namen heeft hij gekregen, omdat zijn voorkomen en doen lijken op die van een specht. Een nestgat in een boom hakken doet de boomklever echter niet, dat laat hij maar aan de spechten over.

Kenmerken en zang

De boomklever is ongeveer 14 cm lang en daarmee net zo groot als een huismus, maar hij is forser, met een gedrongen, vrij dik lichaam. Hij heeft een halsloos silhouet met een grote kop, een korte staart en een lange,

spitse snavel. De bij ons voorkomende West- en Middeneuropese ondersoort caesia heeft een warme oranje tint op de onderzijde, terwijl de mannetjes ook nog een donkere kastanjebruine anaalstreek en flanken hebben. De bovenkant is blauwgrijs. Door het oog loopt een zwarte oogstreep en de zij-kanten van de kop en de keel zijn wit. De boomklever heeft sterke poten met scherpe nagels, zodat hij zich goed aan de boom vast kan klampen, wat vooral van belang is als hij afdaalt of aan de onderkant van takken hangt. Hij heeft een snelle en golvende, spechtachtige vlucht. Hij wordt nogal eens verward met de boomkruiper. Ze lijken niet op elkaar, want de boomkruiper

is van boven bruinachtig grijs, is van onder licht gekleurd en heeft een lange, kromme snavel, maar hun gedrag en voorkomen zorgt vaak voor naamsverwisseling. Boomklevers kunnen heel luidruchtig zijn. Jac. P. Thijsse typeert hem zo: 'Zijn kenmerk is luidruchtigheid en zijn stemomvang gaat over vijf octaven.' Ze hebben verschillende soorten, meestal luide, roepen: *tjututu*, *pwididi*, *tjuut*, *dwit* en *ties* of *siet* (zie de Latijnse naam). De zang klinkt luid vanuit een hoge boomtop en wordt vaak herhaald, zoals een snel *dwiiwiwiwiwi* of iets langzamer *dwi-wi-wi-wi-wi* of een traag *dwie dwie dwie*, ook een rollend *wurrrrr* of *tjurrrr* en *watt-watt-watt*. De zang van de boomklever is bijna niet te verwarren met die van andere vogels, of het zou de zanglijster moeten zijn, die de boomklever wel nadoet.

Biotoop en voedsel

De voorkeur van de boomklever gaat uit naar gemengd bos met hoge beuken en eiken. Ook komt hij veel voor op oude landgoederen en in de laatste decennia is hij ook steeds meer stadsparken gaan bewonen. Voorwaarde is dat er voldoende voedsel te vinden is. De boomklever is een standvogel; hij trekt dus niet naar het warme zuiden, maar blijft in de winter hier. U kunt hem dan ook wel op voedertafels te zien krijgen, waar hij de zonnepitten zo snel als maar mogelijk is meeneemt naar zijn territorium om er een voorraad van aan te leggen. Boomklevers kunnen hun territorium fanatiek verdedigen. Zelfs bij het ringen van de vogel is dat te merken. Als ze in hun eigen territorium gevangen worden, schreeuwen ze moord en brand, maar een 'indringer' die gevangen wordt, houdt zich stil. Ook terugmeldingen van geringde vogels tonen geen enkele trek aan. In hun nesthol slapen ze

soms, net als vleermuizen, ondersteboven hangend. Hun voedsel zoeken ze het liefst op bomen met een ruwe bast, omdat ze daar meer houvast hebben voor hun poten, maar ook omdat zich daar meer insecten (larven en poppen) en spinnen kunnen verbergen. Ook op de grond zoeken ze wel naar voedsel. Vanaf de nazomer eten ze beukennotjes en andere zaden. Ze zijn gek op hazelnoten die ze, alweer als wintervoorraad, verbergen in spleten en holen van bomen. Bessen en andere vruchten, en granen worden ook wel gegeten.

Broeden

Hun nest maken boomklevers in natuurlijke boomholten, oude nestholten van spechten, muurgaten of in nestkasten. Ook zijn wel nesten gevonden in gangen van oeverzwaluwen en eksternesten. De ingang metselen ze zodanig dicht met klei, leem, modder of paardenmest en speeksel, dat ze er nog maar net doorheen kunnen. Zo hebben ze weinig last van nestrovers als eekhoorns en boommarters of van andere vogels die in holen broeden. Het nest bestaat uit stukjes boombast en wordt met dunne plaatjes sparrenbast afgedekt. Het vrouwtje doet dit meestal in haar eentje en heeft er twee tot drie weken voor nodig. Daarna legt ze ongeveer zes à zeven rood- of bruinachtig gevlekte eieren, die ze in vijftien tot negentien dagen uitbroedt. In die tijd wordt ze gevoerd door het mannetje. De jongen zijn nestblijvers, die ongeveer 24 dagen door beide ouders worden gevoerd. Nadat ze zijn uitgevlogen blijven ze nog anderhalf tot twee weken bij hun ouders. Daarna moeten ze hun eigen territorium zoeken, waarna de ouders soms nog een tweede broedsel proberen groot te brengen.

Voorkomen

De boomklever broedt in bijna heel Europa tot in Azië toe. Maar dan hebben we het wel over een groep met veel ondersoorten, die voorkomen in West-, Midden- en Zuid-Europa, Marokko, Fennoscandiavië, Noordwest-Rusland, Oost-Rusland en Siberië. Ook zijn er soorten die broeden in Turkije en Algerije, en op Corsica. Daarnaast zijn er ook rotsklevers, die voorkomen in bergachtig en rotsachtig terrein.

In ons land komt alleen de (onder)soort *Sitta europaea (caesia)* voor. De verspreidingskaart in de laatste *Atlas van de Nederlandse Broedvogels* laat een overlapping zien met de bosrijke regio's op de zandige of leemhoudende gronden van vooral Midden- en Oost-Nederland. Langs de kust komen ze voor in de binnenduinrand. Ook in andere delen van het land komen ze wel voor, maar veel minder in het noorden en het zuidwesten. In de Noordoostpolder en Oost-Flevoland broeden ze overwegend in populierenbossen, waar ze sinds de jaren tachtig aanwezig zijn. Broedende boomklevers worden ook wel aangetroffen in wilgenbossen en soms in een oude fruitboomgaard. De Nederlandse populatie wordt geschat op 16.000 - 20.000 broedparen. In het boek *Vogels van de grote rivieren* wordt hij een vrij talrijke broedvogel van bossen op de zandgronden genoemd.

Kampen

In de IJsseldelta werden vroeger alleen in het stadspark van Kampen en het landgoed Wittenstein boomklevers waargenomen en was hij een vrijwel zekere broedvogel in Kampen. Ook zou hij in het Zalkerbos gebroed hebben. Aan de rand van de IJsseldelta, in de bossen van Flevoland komen ze nu regelmatig tot broeden.

Tijdens een wandeling in het plantsoen hoor je deze vogel met zijn opgewekt klinkende roep regelmatig. Er zijn er nu wel wat meer dan vroeger, hoewel niet met zekerheid kan worden gezegd hoeveel broedparen er zijn. Er zullen wel oude bomen moeten blijven staan, want anders verdwijnen ze. Bij het beheer van het plantsoen zal daar rekening mee moeten worden gehouden. We kunnen deze vrolijke fluitster in ons stadspark niet missen!

Literatuur

- ANWB *Vogelgids van Europa*, (4de druk. 2005)
- Marjolein Bastin en Nico de Haan, *Kijk op vogels - Om het huis*, (1992)
- Marjolein Bastin en Nico de Haan, *Kijk op vogels - In stad en park*, (1993)
- H. Blok en H. ter Stege, *De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis*, (1992)
- G.J. Gerritsen en J. Lok, *Vogels in de IJsseldelta*, (1986)
- Lars Jonsson, *Vogels van Europa*, (8ste druk 2003)
- Prof. Dr. K.H. Voous, *Atlas van de Europese Vogels*, (1960)
- SOVON Vogelonderzoek Nederland, *Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000*, (2002)
- Dick de Vos en Luc de Meersman, *Wat zingt daar?* (2005)
- Anne de Vries, *De boomklever*, (1985)